

ทฤษฎีสู่การปฏิบัติการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนฐานการเรียนรู้
แบบนำตนเองสำหรับผู้เรียนยุคใหม่
**Theory to Practice of The Sufficiency Economy Philosophy
Based on Self-directed Learning for Modern Learners**

ปภาวรินทร์ ศรีแก้ว¹ เชษฐภูมิ วรรณไพศาล^{*2} และ วรินทร์ สิริพงษ์ภัทร³
Paphawarin Srikaew¹ Chetthapoom Wannapaisan^{*2} and Varintorn Siripongnapt³
^{1*23} คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

^{1*23} Faculty of Education, Chiang Mai University
*E-mail (Corresponding Author): chetthapoom.w@cmu.ac.th

Received 15 October, 2024

Revised 7 December, 2024

Accepted 27 February, 2025

บทคัดย่อ

จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนฐานการเรียนรู้แบบนำตนเองของผู้เรียนยุคใหม่ เป็นการเรียนรู้การนำเอาแนวคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การเสนอแนวทางการปฏิบัติการใช้จริงในห้องเรียนยุคใหม่ที่จะขยายผลไปสู่ชีวิตประจำวันของนักเรียน มุ่งเน้นในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่เพียงแค่นำไปใช้ในภาคการเกษตรแต่สามารถที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิต โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบนาโน (Nano Learning) บนฐานคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-directed learning) ซึ่งถือเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนยุคใหม่ เนื่องจากให้ความสำคัญกับการนำเสนอเนื้อหาที่กระชับได้ใจความ ปรับเปลี่ยนเนื้อหาในการเรียนรู้ให้ตรงประเด็น น่าสนใจผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ที่สามารถกระตุ้นความสนใจและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในและนอกห้องเรียนได้ ผ่านกระบวนการ DEER Model ที่จะการเชื่อมโยงความรู้ให้เป็นลำดับขั้นที่ต่อยอดจากความสนใจของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยเป็นตนเองเป็นหลักโดยครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ทำให้ผู้เกิดความรู้ตลอดเวลา เกิดการคิดเชื่อมโยงให้เป็นเรื่องใกล้ตัวได้มากยิ่งขึ้นสอดคล้องการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้เรียนสามารถพึ่งพาตนเองสามารถนำความรู้ที่ได้นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

คำสำคัญ: หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, การเรียนรู้แบบนำตนเอง, ผู้เรียนยุคใหม่

Abstract

From Theory to Practice: The Application of the Sufficiency Economy Philosophy Based on Self-Directed Learning for Modern Learners. This approach focuses on applying the concepts of the Sufficiency Economy Philosophy in a practical way in the modern classroom, extending its impact to students' daily lives. It aims to create a correct understanding of the Sufficiency Economy Philosophy, not limited to its application in agriculture, but also as a way to help students develop resilience and adapt to life changes. This is achieved through a nano-learning method, grounded in self-directed learning, which aligns with the context of modern learners. This method emphasizes presenting concise, to-the-point content, adapting learning materials to be relevant and interesting, and incorporating modern technology to stimulate engagement and continuous learning both inside and outside the classroom. The DEER Model process helps connect knowledge in a step-by-step sequence based on student's interests, ensuring smooth and continuous learning. This approach focuses on enabling students to explore and study independently, with the teacher acting as a facilitator. As a result, students gain knowledge continuously and are able to link it to real-life situations, in line with the Sufficiency Economy Philosophy, empowering them to be self-reliant and apply the knowledge gained to their everyday lives.

Keywords: The Philosophy of Sufficiency Economy, Self-Directed Learning, Modern Learners

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกทางด้านเศรษฐกิจทั้งโลก โดยเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นผู้สนับสนุนที่มุ่งมั่นต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั่วโลก ราชอาณาจักรได้ส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง Sufficiency Economy Philosophy (SEP) ที่พัฒนาขึ้นภายในประเทศเป็นแนวทางทางเลือกในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ ปรัชญานี้ถูกนำเสนอครั้งแรกโดยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หลังจากวิกฤตการเงินในเอเชียปี 1997 และกลายเป็นแนวคิดการพัฒนาของประเทศไทยที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกที่ก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีผลมาจากหลายปัจจัยทั้งการเพิ่มขึ้นของประชากร ความเจริญทางวัตถุ และหนี้สาธารณะในสัดส่วนที่สูง (มนตรี โสคติยานุรักษ์, 2567) จากการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจเหล่านี้จึงได้มีการน้อมนำแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่าง “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาปรับใช้ให้เท่าทันกับสถานการณ์เศรษฐกิจปัจจุบัน ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน

ซึ่งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นแนวทางสำคัญที่ไม่ใช่เพียงแค่เรื่องการจัดสรรที่ดินแต่เป็นแนวคิดที่ช่วยให้ประชากรภายในประเทศสามารถพึ่งพาตนเองได้ภายใต้สภาพเศรษฐกิจที่เกิดการผันผวน โดยให้ความสำคัญกับ“การพัฒนาคน” ในการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ความพอมีพอกิน การรู้จักพอประมาณการคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ไม่ประมาท และตระหนักถึงความถูกต้องในหลักวิชามีคุณธรรมรอบในการดำเนินชีวิต โดยมีแนวคิดในการทำงาน “เข้าใจ เข้าถึง และร่วมพัฒนา” อย่างสอดคล้องกับ “ภูมิสังคม” ที่หลากหลาย (ปรเมธีวิมลศิริ, 2559) สะท้อนให้เห็นว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวของผู้เรียนในยุคปัจจุบันอย่างมากและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในผู้เรียนในอนาคต หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้เป็นแนวคิดที่นิ่งอยู่กับที่แต่เป็นแนวคิดที่สามารถประยุกต์ใช้ตอบ โจทย์และเท่าทันในยุค โลกาภิวัตน์ที่ผู้เรียนยุคใหม่สามารถนำไปปรับใช้ได้

โดยการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้องและความสอดคล้องต่อบริบทโลกปัจจุบันของผู้เรียนยุคใหม่เนื่องจากผู้เรียนยุคใหม่มักมีความเข้าใจและภาพจำเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่คลาดเคลื่อนและเหมารวมว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเพียงเรื่องเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดินทำให้ผู้เรียนมักมองหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องไกลตัว ทำให้ในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบันต้องมีสอดคล้องกับผู้เรียนยุคใหม่ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และความสัมพันธ์ทางด้านเทคโนโลยีที่เพิ่มมากขึ้นของผู้เรียนยุคใหม่ สิ่งเหล่านี้จึงสำคัญที่จะส่งผลให้ผู้เรียนนำความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตในอนาคตที่ครอบคลุมในทุกด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมวัฒนธรรมที่จะคอยสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อเป็นปัจจัยเสริมสร้างในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่สำคัญผู้เรียนยังสามารถประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทการนำความรู้ไปใช้ของผู้เรียน การตัดสินใจอย่างถูกต้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่ (สุพริศร์ สุวรรณิก, 2565) กล่าวไว้ว่าความเข้าใจผิดอย่างมากอีกประการหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเพราะเรามักจะเห็นตัวอย่างหลัก ๆ คือ เกษตรกรที่นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ เช่นนำไปประยุกต์กับเกษตรทฤษฎีใหม่ แต่อันที่จริงความพอเพียงเป็นหลักการที่ใช้ได้กับคนทุกอาชีพ ทุกวัย และทุกภาคส่วน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งต่อความรู้แก่ผู้เรียนอย่างถูกต้องและเหมาะสมเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปประยุกต์ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น จึงนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนยุคใหม่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานแนวคิดสำคัญ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้เรียนที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีโดยมีเนื้อหา

สำคัญอย่าง 3 หลักการ 2 เงื่อนไขคือ แนวทางสายกลางทั้งความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 2 เงื่อนไข ความรู้และคุณธรรมที่จะนำผู้เรียนไปสู่ความสมดุลใน 4 มิติ ที่ถูกวางอยู่บนทางสายกลาง เพื่อแสดงถึงค่านิยมหลักของชุมชน ด้าน 4 มิติของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Wannasilpa Peerapun, 2018) ที่จะตัวช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาและเพิ่มศักยภาพได้ทุกระดับสามารถปรับเปลี่ยนนำไปใช้ได้หลายด้าน โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการเรียนรู้แก่ผู้เรียนยุคใหม่ จึงจำเป็นต้องนำวิธีการเรียนรู้แบบนำตนเองมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้เรียนยุคใหม่ เนื่องจากเป็นวิธีการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและเกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ตนเองสนใจพร้อมทั้งต่อยอดองค์ความรู้เดิมและองค์ความรู้ใหม่ได้ อีกทั้งยังลดภาระเนื้อหาที่มากเกินไป และสามารถศึกษาได้ทุกที่ทุกเวลาจึงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนยุคใหม่ ซึ่งการเรียนรู้แบบนาโน (Nano Learning) เป็นการเรียนรู้ของโลกแห่งการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน โดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมเป็นพิเศษสำหรับ Generation Z และ Generation Alpha ที่ต้องการการเรียนรู้ที่ท้าทายและทันสมัยเป็นการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-directed learning) เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องแม้ไม่ได้อยู่ในห้องเรียนหรือจบการศึกษาไปแล้ว (วรินทร์ สิริพงษ์ฉัตร และชรินทร์ มั่งคั่ง, 2567) อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้แบบนาโนสำหรับเด็กอาจต้องอาศัยครูผู้สอนช่วยเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้การเรียนรู้มีเสถียรภาพมากที่สุด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าตามความสนใจและตอบคำถามที่ผู้เรียนสงสัยในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการการเรียนรู้โดยมีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับผู้เรียนยุคใหม่ให้ผู้เรียนเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเนื้อหาประเด็นต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและดำรงชีวิตได้อย่างสมดุล ทำให้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องใกล้ตัวสำหรับผู้เรียนยุคใหม่ที่สามารถเข้าใจและเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ความคลาดเคลื่อนวาทกรรมของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในปัจจุบันผู้คนส่วนใหญ่มักพูดถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องของความพอเพียง การประหยัด และการทำเกษตรหรือการจัดสรรที่ดิน ทำให้เรื่องเหล่านี้ถูกมองเป็นเรื่องใกล้ตัวและจดจำว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ครอบคลุมทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันตามความคิดที่ผิดถูกส่งต่อในหลากหลายแหล่ง จึงส่งผลให้ผู้คนและผู้เรียนยุคใหม่เกิดความรู้และความคิดที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับเรื่องของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลความรู้ความเข้าใจเมื่อพูดถึงคำว่า “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ตัวอย่างเช่น ส่วนหนึ่งจากบทสัมภาษณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่

“ผมสนใจเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง ผมคิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงเหมาะสำหรับนำไปใช้ในชีวิตประจำวันครับ ผมสนใจเกี่ยวกับการปลูกผักก็เลยคิดว่ามันน่าจะเชื่อมกันได้”

นักเรียน

สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนยุคใหม่มีความสนใจในเรื่องของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแต่ยังมีประเด็นความรู้ที่พูดถึงเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องราวของแค่การปลูกผักและการจัดสรรที่ดิน ซึ่งมีหลายความคิดที่ยังมองภาพของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่คลาดเคลื่อนและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเนื้อหาที่ปรากฏในแบบแผนการเรียนรู้ต่าง ๆ แต่ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจจึงส่งผลในการนำไปประยุกต์ในบริบทสังคมในชีวิตประจำวันที่ไม่ถูกต้องหรือการส่งต่อข้อมูลที่ผิด

อีกหลายแง่มุมที่คลาดเคลื่อนจากเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง **ความเข้าใจว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของภาคการเกษตร แนวคิดนี้ใช้ไม่ได้กับภาคธุรกิจทันสมัย** เนื่องจากความสนใจในการประยุกต์ใช้ในระบะแรกเป็นในภาคการเกษตร เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน คนจึงมักเข้าใจว่าไม่เกี่ยวกับสังคมเมืองหรือภาคการผลิตที่ทันสมัย อย่างไรก็ตามเมื่อเรามีการตัดสินใจตามปรัชญาทางด้านองค์ประกอบและเงื่อนไข ซึ่งเป็นการมีพฤติกรรมตามปรัชญาที่สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในทุกที่และการประกอบอาชีพในทุกสาขา เพื่อความสมดุลและยั่งยืน การประยุกต์จึงไม่จำกัดเฉพาะการทำกิจกรรมทางด้านเกษตรหรือชนบท การประยุกต์กับชีวิตคนเมืองและภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ นอกภาคการเกษตรมีความสำคัญมากเพราะแนวโน้มสังคมไทยจะเป็นสังคมเมืองมากขึ้นและสัดส่วนการผลิตของภาคเศรษฐกิจอื่นที่มีใช้ภาคการเกษตรเป็นสัดส่วนที่สูงมาก สอดคล้องกับคำอธิบายที่ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงมิได้จำกัดเฉพาะของเกษตรกรหรือชาวไร่ชาวนาเพียงเท่านั้น แต่เป็นเศรษฐกิจของทุกคนทุกอาชีพ ทั้งที่อยู่ในเมืองและอยู่ในชนบท เช่น ผู้ที่เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมและบริษัทในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าจะต้องขยายกิจการเพราะความเจริญเติบโตของเนื้องาน โดยอาศัยการขยายตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรือหากจะกู้ยืมก็กระทำตามความเหมาะสม ไม่ใช่กู้มาลงทุนจนเกินตัวจนไม่เหลือที่มั่นให้ยืนอยู่ได้ ต้องรู้จัก ใช้จ่าย ไม่ฟุ่มเฟือย” (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2549) และอีกประเด็นที่มีหลายคนมักตั้งคำถามว่า **การค้าการลงทุนระหว่างประเทศขัดกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่** อย่างไร ประเด็นนี้มาจากความคิดที่ว่า กระแสโลกาภิวัตน์สร้างความพอเพียง ทำให้พึ่งตัวเองไม่ได้ จึงต้องมีการติดต่อค้าขายน้อยลงและระบบตลาดเสรีนิยมขัดกับหลักปรัชญา แต่หากพิจารณาจากข้อความของหลักปรัชญาพบว่า **หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ใช้ประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์โดย “ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์”** การก้าวทันโลกโลกาภิวัตน์คือการให้การค้า การลงทุนระหว่างประเทศอันเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ

ซึ่งหากจะมีการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศได้ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยนภายในคือการใช้กลไกตลาดนั่นเอง แต่เป็นการใช้ระบบกลไกตลาดในทางสายกลาง โดยรู้เท่าทัน “เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี” (ณัฐพงษ์ ทองภักดี, 2550)

โดยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้จำกัดหรือบังคับให้ทุกคนต้องปลูกผักกินเองทุกบ้านหรือห้ามการซื้อของที่ราคาสูง ดังความตอนหนึ่งในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เมื่อปี พ.ศ.2544 (อ้างถึงใน กองบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 2565) ที่ยังสะท้อนให้เห็นว่าความคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ต่างจากแนวคิดพื้นฐานทำให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบันถูกมองเป็นเรื่องไกลตัวจากผู้เรียนในปัจจุบัน ความว่า

“...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียง ความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำจากรายได้ 200-300 บาท ขึ้นไปเป็นสองหมื่น สามหมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันและเอะอะเศรษฐกิจพอเพียง คือทำเป็น *Self-Sufficiency* มันไม่ใช่ความหมายไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิดคือเป็น *Self-Sufficiency of Economy* เช่น ถ้าเขาต้องการดูทีวีก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อทีวีดู...”

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ประเด็นข้อสงสัยและข้อคำถามเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนมักมองหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่ห่างไกลจากสังคม ปัจจุบันที่มีการเข้ามาของระบบทุนนิยมและความทันสมัยภายในประเทศและการรับจากภายนอกประเทศ และการมองหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเพียงเรื่องของการปลูกผัก หรือการจัดสรรที่ดินในภาคการเกษตร จึงก่อเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนและความรู้ที่ผิดเกี่ยวกับแนวคิดหลักของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดความเข้าใจที่แตกต่างในหลายแง่มุม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแนวทางหนึ่งคือการยึดหลักทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยมีหัวใจพื้นฐานสำคัญเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมต่อการบริหารจัดการขององค์กรธุรกิจรอบด้านและด้านการดำรงชีวิต คือ 3 หลักการ 2 เงื่อนไขที่จะทำให้ผู้เรียนยุคใหม่เลือกตัดสินใจอย่างเป็นเหตุเป็นผล ใช้ทรัพยากรและงบประมาณที่ตนมีอยู่อย่างให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีภูมิคุ้มกันที่ดีในการเผชิญหน้ากับกระแสโลกที่ผันเปลี่ยนอย่างรวดเร็วและรับมือกับผลกระทบได้ สามารถดำรงชีพอย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมของสังคมไทยที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และเกิดความเปราะบางต่อเศรษฐกิจไทยการนำหลักการแนวคิดที่นำมาแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่บริบทของสังคมไทย พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนให้มีภูมิคุ้มกันที่ดีอย่าง “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ผลต่อแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างมีวิจารณญาณไม่ใช่เน้นเพียงด้านการเกษตร แต่รวมไปถึงการประยุกต์ใช้ในชีวิตของประชาชนทุกภาคส่วนทั้งภาคประชาชน ภาคการศึกษา ภาครัฐ และอื่นๆ สอดคล้องกับ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานมานานกว่า 30 ปี เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญจะต้องมี “สติ ปัญญา และความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง (มูลนิธิชัยพัฒนา, มปป.)

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิด เป็นหลักวิชาและเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ซึ่งในภาษาของปรัชญาใช้คำว่าภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวหรือความเข้มแข็งใน 4 มิติ ได้แก่ 1) มิติวัตถุ คือเรื่องเศรษฐกิจและการเงินให้เข้มแข็ง 2) มิติสังคม คือเรื่องการศึกษา ศิลธรรม สุขภาพ 3) มิติสิ่งแวดล้อม คือเรื่องการสร้างความเข้มแข็งให้สิ่งแวดล้อม พลังงานทางเลือก และ 4) มิติวัฒนธรรม (จุฬารัตน์ บุญเกิด, 2561) ซึ่งเกิดจากกระบวนการ 3 หลักการ 2 เงื่อนไข ที่ทำให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีที่จะเสริมสร้างให้ผู้เรียนสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเข้มแข็งทั้ง 4 มิติมีส่วนเกี่ยวข้องและสำคัญกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตสำหรับผู้เรียนยุคใหม่ ผู้คนในปัจจุบันยังเกิดคำถามระหว่างความสัมพันธ์การดำเนินชีวิตของผู้คนในปัจจุบันกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกันจริงหรือไม่ และนำมาใช้ได้อย่างไร แน่แน่นอนว่าแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่มีความสอดคล้องต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างมาก ดังแนวคิดของ Kittiprapas (2016) ที่เน้นย้ำถึงแนวคิดหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่แท้จริง ซึ่งคือการเข้าใจถึงความสัมพันธ์กันของสิ่งมีชีวิตและธรรมชาติทั้งหมดเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี โดยรวมของมนุษยชาติ แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถย้อนกลับกรอบการพัฒนาอย่างยั่งยืนแบบเดิมได้ และ Wibulswasdi, Piboolsravut and Pootrakool (2012) อธิบายการประยุกต์ใช้แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สองประเภทหลัก ได้แก่ (ก) วิถีชีวิต ซึ่งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการตอบคำถามในชีวิตจริง เช่น เราควรประพฤติตนอย่างไร ควรซื้อสินค้าใด และเราควร

ดำเนินชีวิตอย่างไร เพื่อให้มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาตนเองได้ (ข) การพัฒนาการเกษตรและชุมชนขนาดใหญ่ แนวทางการดำเนินธุรกิจและนโยบายของรัฐ สรุปผลได้ว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดสำคัญที่มีความสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่สามารถปฏิบัติตามแนวทางได้อย่างมีสติจะส่งเสริมให้มนุษย์เกิดการพัฒนาตนเองและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณภาพ

โดยนักวิชาการและนักพัฒนาสังคม ได้สรุปรวบยอดแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ อย่างกระชับและได้ใจความว่าเศรษฐกิจพอเพียงคือเศรษฐกิจแบบไม่โลภมาก แบบรู้จักพอ เน้นความพอประมาณ ความพอดี ความสมดุล ความมั่นคงพร้อมทั้งใช้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องค้นหาความจริง ให้ถ่องแท้ พิจารณาความเหมาะสมด้วยเหตุด้วยผลมีความรอบคอบระมัดระวังและมีคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความมานะพากเพียร ความอดทนอดกลั้นเป็นบรรทัดฐานและเป็นหลักยึดในการประพฤติปฏิบัติ (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, 2543) และได้มีการแสดงทัศนะว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรว่าอาจมองได้ 2 ลักษณะใหญ่คือ 1) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของ 2) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด (ปิยนุตร หล่อไกรเลิศ, 2546)

กล่าวโดยสรุปคือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางการพัฒนาที่เริ่มจากตนเองและการปฏิบัติบนพื้นฐานความไม่ประมาทเพื่อสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันที่ดีในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง ดำรงชีวิตอย่างเป็นเหตุเป็นผล บริหารจัดการทรัพยากรและงบประมาณที่ตนมีอยู่ให้เหมาะสมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ประชาชนทุกภาคส่วนสามารถน้อมนำไปปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทความเป็นอยู่ โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ 3 หลักการ 2 เงื่อนไข เป็นแนวทางที่นำไปสู่การพัฒนาในหลายด้านสู่ความยั่งยืนและสมดุลในการดำรงชีวิตในสังคมทั้ง 4 มิติ ได้แก่ มิติวัตถุ มิติสังคม มิติสิ่งแวดล้อม และมิติวัฒนธรรม

กระบวนการของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีกรอบแนวคิดที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลัก 3 หลักการ 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน บนเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม ถ้าเปรียบกับแนวคิดเชิงระบบ Input Process Output แล้ว 3 หลักการเป็นกระบวนการ (Process) คือเมื่อมีการพิจารณาเรื่องใด

ต้องคำนึงเหตุผลความเหมาะสม การป้องกันความเสี่ยง ส่วน 2 เงื่อนไข เป็นInput และความสมดุลใน 4 มิติ (วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม) รวมทั้งความพร้อมการเปลี่ยนแปลงเป็น Output ซึ่งก็คือ เป้าหมายของหลักปรัชญา (จุฑารัตน์ บุญเกิด, 2561)

Sufficiency Economy Philosophy ให้อาหารที่มั่นคงและทำหน้าที่เป็นเข็มทิศในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยอิงจากหลักการที่เกี่ยวข้องกันสามข้อและเสาหลักสองข้อ หลักการแรกคือ "ความพอประมาณ" ซึ่งหมายถึงการผลิตและบริโภคภายในขีดความสามารถของตน และหลีกเลี่ยงการเสพติดมากเกินไป หลักการที่สองคือ "ความมีเหตุผล" หรือการใช้สติปัญญาในการประเมินสาเหตุและผลกระทบของการกระทำต่อความเป็นอยู่ของตน ครอบครัว และชุมชน หลักการที่สามคือ "ความระมัดระวัง" ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการความเสี่ยงเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับผลกระทบจากการหยุดชะงัก นอกจากนี้ เสาหลักสองประการที่จำเป็นในการนำหลักการ SEP ไปใช้สำเร็จคือ "ความรู้" และ "จริยธรรมและคุณธรรม" ซึ่งความรู้ช่วยให้เราวางแผนและดำเนินกิจกรรมการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่จริยธรรมและคุณธรรมส่งเสริมการพัฒนามนุษย์ โดยเน้นความซื่อสัตย์ ความมี

น้ำใจ และความพยายาม โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อสร้างพลเมืองที่มีส่วนร่วมและกระตือรือร้น รวมถึงส่งเสริมการปกครองที่ดี (Royal Thai Embassy in The Czech Republic, 2021) โดยได้มีการเสนอให้มีการปรับรูปแบบของกระบวนการวิเคราะห์ โดยนำเอาสองเงื่อนไขมาพิจารณาเป็นอันดับแรกคือ ความรู้และคุณธรรม มาเป็นฐานคิดนำไปสู่กระบวนการในสามหลักการทำให้เกิดผลทั้งสี่มิติ ซึ่งมีรายละเอียดขององค์ประกอบดังนี้

แผนภาพที่ 1 กระบวนการความพอเพียงเพื่อความยั่งยืน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

ที่มา: Royal Thai Embassy in The Czech Republic (2021)

2 เงื่อนไข จำเป็นต้องมีความรู้และคุณธรรมประกอบด้วยเงื่อนไขของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมูลนิธิชัยพัฒนา (มปป.) ได้ให้รายละเอียดเอาไว้ เมื่อวิเคราะห์โดยใช้กรณี “การซื้อสินค้าออนไลน์” ได้ดังนี้

1. เงื่อนไขความรู้ คือ ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ ยกตัวอย่าง เช่น การศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับสินค้าออนไลน์ที่ต้องการซื้อว่ามีความสอดคล้องกับการใช้งานหรือไม่ และการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าว่ามีมาตรฐานและตรงตามความคาดหวังหรือไม่

2. เงื่อนไขคุณธรรม คือ สิ่งที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ยกตัวอย่าง เช่น การซื้อสินค้าออนไลน์อย่างสุจริตด้วยการซื้อสินค้าที่ไม่ผิดกฎหมายหรือการไม่ซื้อสินค้าที่เล็งงา

3 หลักการ เป็นกระบวนการ คือ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) การภูมิคุ้มกัน ซึ่งสุนทร โคตรบรรเทา และคณะ (2561) ได้ให้รายละเอียดเอาไว้ โดยผู้เขียนได้ยกตัวอย่างโดยใช้กรณี “การซื้อสินค้าออนไลน์” ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีความปานกลาง ไม่มากและไม่น้อยสำหรับตนเอง โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นมีการตัดสินใจเกี่ยวกับความเหมาะสม ความพอเหมาะพอดีของตนเองว่าอยู่ในระดับใดจึงจะเหมาะสมพอควร และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ยกตัวอย่าง เช่น การซื้อสินค้าที่กำลังทรัพย์สามารถซื้อสินค้าได้โดยไม่กระทบต่อครอบครัว หรือคนรอบข้างและคำนึงถึงความจำเป็นในการนำไปใช้ได้จริง

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจปฏิบัติและดำเนินการสิ่งใด ๆ โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องในด้านทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และเวลาที่ต้องใช้รวมถึงการบริหารจัดการและผลที่คาดว่าจะได้รับอย่างรอบคอบ ยกตัวอย่าง เช่น เหตุผลหรือเป้าประสงค์ในการเลือกซื้อสินค้าเพื่อนำไปใช้เพื่ออะไรก่อนตัดสินใจซื้อสินค้าควรพิจารณาว่าต้องการสินค้านั้นจริง ๆ หรือไม่ และสินค้าดังกล่าวเป็นสิ่งที่จำเป็นในชีวิตประจำวันหรือไม่

3. การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมในการเผชิญกับปัญหา ผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงในทางด้านที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตใกล้และไกล โดยมีมาตรการในการป้องกันปัญหาและความเสี่ยงรอบคอบ ระวังในการปฏิบัติและดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ยกตัวอย่าง เช่น การซื้อของออนไลน์ควรตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์และช่องทางติดต่อ พร้อมทั้งการศึกษาข้อตกลงในการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์

4 มิติ เป็นผลลัพธ์ความยั่งยืนในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ อันเกิดจากกระบวนการเลือกและตัดสินใจในการใช้ชีวิตอย่างเป็นเหตุเป็นผล เรื่องยศ แวดล้อม และคณะ (2565) ได้อธิบายไว้ว่าคุณลักษณะความพอเพียงหรือการอยู่อย่างพอเพียงจึงเป็นลักษณะประจำตัวที่แสดงออกหรือปฏิบัติเป็นประจำและสม่ำเสมอที่ครอบคลุมทั้งผลผลิตและผลลัพธ์ในกรณีของผลผลิตเป็นความสมดุลใน 4 มิติ โดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

มิติด้านเศรษฐกิจ (economic domain) เป็นการเห็นคุณค่าและใช้วัตถุดิบของ เงินทอง ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่า ได้แก่ ใช้สิ่งของหรือทรัพย์สินของตนเองและส่วนรวมอย่างประหยัด และคุ่มค่า ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัดและคุ่มค่าตามอายุการใช้งาน ใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดและมีการเก็บออมและรู้จักเลือกใช้เครื่องมือต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับงาน ยกตัวอย่าง ใช้ของที่ได้อะจากการซื้อสินค้าออนไลน์อย่างคุ่มค่าและใช้อย่างถูกต้องตรงตามการใช้งาน

มิติด้านสิ่งแวดล้อม (environmental domain) เป็นคนที่มีจิตสำนึก รู้วิธีการ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ได้แก่ รักษาความสะอาดสถานที่หลังจากทำกิจกรรมแล้วเสร็จ รักษาความสะอาดเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ที่ใช้เสร็จแล้ว ร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในบ้าน โรงเรียน หรือชุมชน และร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อ โรงเรียน ชุมชน หรือสังคมด้วยความสมัครใจ ยกตัวอย่างเช่น การใช้สินค้าที่ได้จากการซื้อของออนไลน์ที่มีคุณภาพและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมเมื่อใช้เสร็จจะต้องทิ้งอย่างถูกวิธีตามคู่มือโดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

มิติด้านสังคม (societal domain) เป็นการเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ได้แก่ แบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ ร่วมมือกับผู้อื่นในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มใจ เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานเพื่อคนอื่น หรือส่วนรวม ไม่นำสิ่งของหรือผลงานคนอื่น มาเป็นของตนและปฏิบัติตามข้อตกลง กฎระเบียบหรือข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน หรือสังคม ยกตัวอย่างเช่น การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชายรับฟังรายละเอียดในการเลือกซื้อสินค้าที่ต้องการตามกฎระเบียบวิธีการสั่งซื้ออย่างถูกต้อง

มิติด้านวัฒนธรรม (cultural domain) เป็นบุคคลที่เห็นคุณค่าและร่วมอนุรักษ์ วัฒนธรรม ค่านิยม เอกลักษณ์ท้องถิ่น และความเป็นไทย ได้แก่ ร่วมกิจกรรมงานบุญหรือประเพณีและ กิจกรรมสืบสานหรืออนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไหว้ผู้ปกครอง ครู หรือผู้ใหญ่อย่างถูกต้องเหมาะสม มีสัมมาคารวะ มารยาทหรือกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ และแต่งกายได้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ ยกตัวอย่าง การสั่งซื้อสินค้าออนไลน์จากผู้ผลิตในท้องถิ่นอนุรักษ์สินค้าที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยให้คงไว้ได้อย่างยั่งยืนและสร้างสัมพันธที่ดีในชุมชน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนฐานการเรียนรู้แบบนำตนเองด้วยการจัดการเรียนรู้แบบนาโน

แนวคิดพื้นฐานในการเตรียมผู้เรียนให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้ ดังนั้นทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน จึงมีความสำคัญเพราะการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุดเพียงในห้องเรียนจะทำให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้และทักษะในการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยในบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพได้ โดยการจัดการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนฐานการเรียนรู้แบบนำตนเองด้วยการจัดการเรียนรู้แบบนาโน เพื่อให้ผู้เรียนยุคใหม่สามารถศึกษาค้นคว้าความรู้ที่สนใจได้ ทุกที่ทุกเวลาในการค้นคว้าตามความสามารถของผู้เรียนยุคใหม่จึงนำการจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

การเรียนรู้แบบนำตนเอง หมายถึง การที่ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีการวิเคราะห์ความต้องการสิ่งที่จะเรียน มีวิธีการเลือกและแสวงหาความรู้ มีกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายการเรียน การวางแผนการเรียนการค้นหาและเลือกแหล่งเรียนรู้ทั้งบุคคลและวิทยาการ สื่อต่าง ๆ มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการตัดสินใจและสามารถประเมินผลการเรียนด้วยตนเอง มีทักษะการจัดการด้วยตนเอง โดยอาจได้รับความช่วยเหลือ แนะนำและสนับสนุนจากผู้อื่น เช่น เพื่อนหรือครู ซึ่งการเรียนรู้แบบนำตนเองประกอบด้วย 2 มิติ คือ มิติของกระบวนการ (process) และมิติของผลผลิต (product) (เชมกร อนุภาพ, 2560) การเรียนรู้แบบนำตนเองเป็นการให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลที่ผู้เรียนสนใจ โดยมีการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีตามความสามารถของผู้เรียนยุคใหม่ ทำให้การเรียนรู้แบบนำตนเองที่เอื้อให้ผู้เรียนยุคใหม่ได้เปิดประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เจาะลึกมากขึ้น จึงเหมาะสมกับการเรียนรู้แบบนำตัวเองโดยมีการจัดการเรียนรู้แบบนาโน ซึ่งมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคใหม่ และการเรียนรู้ด้วยตนเองถือเป็นสิ่งสำคัญต่อผลลัพธ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของผู้เรียนที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวสามารถนำมาศึกษาด้วยตนเองเกิดเป็นความรู้ระยะยาวของผู้เรียน (Chris Patterson et al, 2545)

การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียนยุคใหม่อย่างการเรียนรู้แบบนาโนถือเป็นวิธีในการนำเสนอเนื้อหาเป็นขั้นเล็ก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถซึมซับและจดจำข้อมูลได้ง่ายขึ้นและการเรียนรู้แบบนาโนได้รับความสนใจมากขึ้นในช่วงหลังเนื่องจากเป็นขั้นตอนของรูปแบบการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อให้เหมาะสมกับช่วงความสนใจที่สั้นลงเรื่อย ๆ ของผู้เรียน เชื่อว่าการเรียนรู้แบบนาโนจะช่วยปรับปรุงผลลัพธ์ในการเรียนรู้และลดระยะเวลาที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ (Omniplex Learning, 2023) อีกทั้งเป็นการออกแบบการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเพื่อให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาความรู้ผ่านการเรียนรู้แบบสั้น ๆ ที่

สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนยุคใหม่สามารถเรียนรู้เนื้อหาและบทเรียนต่าง ๆ ผ่านการเรียนรู้ภายในไม่กี่วินาทีหรือไม่กี่นาที สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคใหม่อย่าง คนรุ่น Gen Z เรียนรู้ได้มากกว่าจากเสียงสั้น ๆ บน Snapchat, TikTok และ YouTube มากกว่าจากหนังสือเรียนและโมดูลการฝึกอบรมที่ล้าสมัย สำหรับคนรุ่นแรกที่เติบโตมาพร้อมกับสมาร์ทโฟน การเรียนรู้จะแตกต่างจากคนรุ่นก่อน ๆ อย่างสิ้นเชิง (Ryan Laverty, 2020) ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และทบทวนได้ตลอดเวลาผ่านการใช้เทคโนโลยีบนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียในหลายช่องที่ผู้เรียนสนใจ เช่น TikTok ที่ปัจจุบันมีความนิยมเรียนรู้ผ่านการดูคลิปวิดีโอสั้น ๆ ที่ดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดี ผ่านการเรียนรู้แบบนาโนที่สามารถรวมเป็นวิดีโอความยาว 15 ถึง 60 วินาทีที่ได้มาจากกิจกรรมที่ผู้ใช้สร้างขึ้นบน TikTok ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่นิยมรับชมคลิปเพียงสั้น ๆ ไม่กี่นาทีบน TikTok ที่ทำให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้และความสนุกเพลิดเพลินตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจหากนำกระบวนการดังกล่าวมาจัดการเรียนรู้การจัดทำคลิปความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคลิป สั้น ๆ ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้จะช่วยทำให้เนื้อหาเป็นที่น่าสนใจยิ่งขึ้นเพื่อดึงดูดผู้เรียนในวัยต่าง ๆ (Zuheir N Khlaif and Soheil Salha, 2021) การจัดการเรียนรู้ที่กระชับประเด็นสำคัญและผู้สอนได้สรุปเนื้อหาให้ผู้เรียนสามารถศึกษาและเข้าใจได้ง่ายจะช่วยลดความเหนื่อยล้าของผู้เรียนจากการเรียนรู้ในเนื้อหาที่ยาว เพื่อช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียนต่อเนื้อหาการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรู้ประสบการณ์ความรู้ใหม่ได้อย่างรวดเร็วได้ทุกที่ทุกเวลาไม่เพียงแต่ในห้องเรียน ดังการอธิบายที่ว่า การเรียนรู้แบบนาโน เป็นสภาวะการเรียนรู้ส่วนบุคคลสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้เป็นเวลานานเรียกอีกอย่างว่าการเรียนรู้ขนาดเล็ก ซึ่งผู้เรียนจะได้รับความรู้ที่มีความกระชับสามารถปรับใช้ได้ด้วยวิธีที่หลากหลายเช่น บทเรียน E-learning สั้น ๆ (Madan, 2021) ที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ใช้แนวคิด “น้อยแต่มาก” เนื่องจากผู้เรียนต้องการเรียนรู้หรือมุ่งความสนใจไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งในแต่ละครั้งโดยเนื้อหาถูกนำเสนอเป็นส่วนย่อย ทำให้เข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยาก (Burde, 2022) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบ “DEER” ที่เสนอโดย วรินทร์ สิริพงษ์ณภัทร และชรินทร์ มั่งคั่ง (2567) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตั้งประเด็นเปิดความคิด (discover) 2) จุดประกายขยายมุมมอง (expand) 3) การต่อยอดความรู้ (emerge) 4) ทบทวนคุณค่าแก่ตนเองและผู้อื่น (review) สามารถใช้กับการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับผู้เรียนยุคใหม่ได้ สอดคล้องกับบริบทสังคมโลกในปัจจุบัน ทันสมัยและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เรียน สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

D: Discover ตรวจสอบนวัตกรรมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
E: Expand ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ
E: Emerge พิจารณารายละเอียดเชิงลึก และกว้างขึ้น
R: Review ทบทวนคุณค่าที่ได้ เพื่อการเรียนรู้และปรับตัว

แผนภาพที่ 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตามแนวทางการเรียนรู้แบบนาโน (DEER Model)

ปรับจาก: วรินทร์ สิริพงษ์ณภัทร และชรินทร์ มั่งคั่ง (2567)

1. การตั้งประเด็นเปิดความคิด (discover) เป็นกระบวนการที่เป็นขั้นก่อนการเรียนรู้แบบนาโนหรือชั้นนำในการจัดการเรียนรู้ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนทบทวนตนเองและความรู้ที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามความสนใจหรือข้อสงสัยที่มักเข้าใจผิดหรือที่สนใจเรียนรู้ โดยครูมีบทบาทหน้าที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการทบทวนตนเองและตั้งประเด็นความรู้ที่สนใจที่จะเรียนรู้
2. จุดประกายขยายมุมมอง (expand) เป็นขั้นการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนได้เลือกนำประเด็นความรู้ที่นักเรียนสนใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเป้าหมายในการศึกษา และค้นคว้าจากแหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสนใจทั้งสื่อดิจิทัลบนแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจและค้นคว้าจากแหล่งที่ผู้เรียนสนใจส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ง่าย โดยผู้เรียนต้องมีการคำนึงถึงมารยาทดิจิทัลในการปฏิสัมพันธ์กับผู้คนบนสื่อสังคมออนไลน์ โดยครูมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ จากการรวบรวมคัดเลือกเนื้อหาและแหล่งการเรียนรู้ที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่แนะนำให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าได้หลากหลายสามารถเลือกได้ตามความสนใจ โดยมีการจัดการเรียนรู้แบบนาโนที่มีการกระชับประเด็นเนื้อหาที่มีความเจาะจงเกี่ยวเนื้อหาความรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีระยะเวลาในการเรียนรู้ที่สั้น ๆ 10 - 15 นาที กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมีสมาธิต่อเนื้อหาได้ตลอดการเรียนรู้
3. การใช้คำถามเพื่อต่อยอดความรู้ (emerge) เป็นการตั้งคำถามจากประเด็นที่ผู้เรียนได้ศึกษาและค้นคว้าเรื่องของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในมุมมองที่

หลากหลายมากขึ้น ให้นักเรียนสังเคราะห์ประเด็นความรู้ที่ได้จากการสืบเสาะมาเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจกรอบเนื้อหาความรู้ที่จะนำไปต่อยอดได้ดีมากยิ่งขึ้น ผู้สอนใช้คำถามหลากหลายรูปแบบเพื่อให้ผู้เรียนได้ลงลึกถึงประเด็นที่ตนเองกำลังสนใจ เช่น นักเรียนสนใจการแข่งขันกีฬาป้องกันจากการสืบค้น จากนั้นได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาวิเคราะห์เพื่อตระหนักถึงวิธีการนำไปใช้จริง ตัวอย่างคำถาม ดังต่อไปนี้ ประโยชน์ของกีฬาป้องกันมีอะไรบ้าง? (ถามเพื่อทบทวนหลักการเหตุผล) หากนักเรียนเกิดอุบัติเหตุขณะเล่นกีฬาป้องกันนักเรียนจะอย่างไร ควรทำอะไรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิด? (ถามเพื่อทบทวนหลักการภูมิคุ้มกัน) แล้วนักเรียนมีการแบ่งเวลาในการเล่นกีฬาป้องกันอย่างไร? ไม่กระทบกับเวลาการเรียน? (คำถามเพื่อทบทวนหลักการพอประมาณ)

4. ทบทวนคุณค่าแก่ตนเองและผู้อื่น (review) เป็นคำถามที่เน้นการประมวลองค์ความรู้ทั้งหมดที่ได้รับจากการค้นคว้าเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าสามารถนำไปสร้างคุณประโยชน์แก่ตนเองได้อย่างไรบ้าง กำหนดขอบข่าย 3 ประเด็นดังนี้ 1) การเรียนรู้พื้นฐาน คือ ความรู้ที่นักเรียนได้รับจากการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไรบ้าง 2) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง คือ สิ่งที่ได้เรียนรู้จากหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน บนบริบทโลกยุคใหม่ได้อย่างไรบ้าง 3) การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน คือ การเรียนรู้เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างไร

จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนฐานการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self - directed learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับผลลัพธ์ของความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตตามแนวส่วนในกรณีผลลัพธ์เป็นความยั่งยืนของคุณภาพชีวิตหรือการอยู่ดีกินดี (well-being sustainability) ประกอบด้วย พึ่งตนเอง (self-reliance) เป็นคนที่รู้จักเพียงพอ พอดีเหมาะสมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ใช่สิ่งของเกินฐานะหรือความเป็นอยู่ของตนเอง มีทักษะในการตัดสินใจและการปฏิบัติ แบ่งเวลา ในการเรียน ทำงาน หรือการเล่นอย่างเหมาะสม และทำงานตรงตามความสามารถและศักยภาพของตนเอง มีภูมิคุ้มกัน (immunity) เป็นคนที่รู้จักวางแผนการเรียนหรือทำงาน โดยมีวิธีป้องกันทุกครั้ง ตรวจสอบอุปกรณ์หรือสิ่งของก่อนใช้งานทุกครั้ง ศึกษาขั้นตอนหรือวิธีการก่อนทำงานทุกครั้ง ประชุมปรึกษาหารือ กับผู้อื่นก่อนทำงานทุกครั้ง และตรวจสอบสถานที่ให้พร้อมและปลอดภัยก่อนทำกิจกรรมทุกครั้ง และยืดหยุ่น (resilience) เป็นบุคคลที่สามารถต้านแรงกระทบจากสิ่งต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีปรับตัวเข้ากับคนอื่น สิ่งแวดล้อม หรือสังคมได้ดี ไม่ใช่อารมณ์หรือความรู้สึกในการตัดสินใจ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และศึกษาเรียนรู้ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เรื่องยศ แวดล้อม และคณะ (2565) นอกจากนี้การเรียนรู้ แบบนาโนเลิร์นนิ่ง ยังมีประโยชน์และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ต่อผู้เรียนในปัจจุบัน สามารถ ลดความเหนื่อยล้าในการเรียน และช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ ผู้เรียน

สามารถเรียนรู้ซ้ำ ๆ ได้ ผ่านเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ที่หลากหลาย เรียนรู้ได้ตามความสะดวกในเวลาที่ต้องการ (กิตติชัย จันทร์แดง, 2566)

บทสรุป

ปัจจุบันผู้เรียนยุคใหม่มักมีมุมมองความรู้ที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงมองเป็นเรื่องที่ไกลตัวหรือไม่ได้เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน แต่ในความเป็นจริงแล้วหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องใกล้ตัวของผู้เรียนในหลายด้าน หลักการที่สำคัญไม่เพียงมีแต่การทำเกษตร ทฤษฎีใหม่แต่หัวใจหลักคือหลักการดำเนินชีวิต แท้จริงแล้วหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียนจริงหรือไม่ จากเนื้อหาที่กล่าวไปข้างต้นแน่นอนว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียนทุกเรื่องรอบตัวของผู้เรียนย่อมสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ให้เกิดการดำรงตนอย่างมีสติตามหลักการสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาและปรับตัวต่อสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เป็นส่วนสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง แก่ผู้เรียนยุคใหม่ในบริบทโลกที่ผันผวน การจัดการเรียนรู้บนฐานการเรียนรู้แบบนำตนเองด้วยการจัดการเรียนรู้แบบนาโน จะตอบสนองต่อกระบวนการคิดและความสนใจของผู้เรียนยุคใหม่ที่ต้องการศึกษาความรู้แบบกระชับ รวดเร็วและสะดวกสบาย อีกทั้งการจัดการเรียนรู้แบบตนเองด้วยการจัดการเรียนรู้แบบนาโนที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างเป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบใหม่ ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนไม่สิ้นสุดเพียงในห้องเรียนผู้เรียนสามารถศึกษาจากบทเรียนต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาที่เจาะจง ครอบคลุม กระตุ้นความสนใจผ่านการเรียนรู้ที่ใช้ระยะเวลาสั้น ๆ และการตั้งคำถามเพื่อการค้นหาและพัฒนาองค์ความรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้องส่งผลให้ผู้เรียนยุคใหม่เกิดภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำเนินชีวิตประจำวันและนำความรู้ไปต่อยอดในอนาคตได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. (2565, 15 ตุลาคม). ไปความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.

Thairath. https://www.thairath.co.th/money/economics/thailand_econ/2526801

กิตติชัย จันทร์แดง. (2566). การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้แบบนาโนเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเห็น

คุณค่าของสิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์งานศิลปะสำหรับนักเรียนประถมศึกษา[วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เขมกร อนุภาพ. (2560). การใช้การเรียนรู้แบบนำตนเอง เพื่อพัฒนาการเรียนรู้วิชาคอมพิวเตอร์ของ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4[วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

- จุฑารัตน์ บุญเกิด. (2561). การศึกษาทัศนคติของผู้ประกอบการเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ (X) และวาย (Y) ที่มีต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. CMMU Digital Archive.
<https://archive.cm.mahidol.ac.th/handle/123456789/2899>
- ณัฐพงษ์ ทองภักดี. (2550). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: ความเป็นมาและความหมาย Sufficiency Economy Philosophy: Historical Background and Interpretation. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 47(1), 3-21.
- ทศนา เขมมณี. (2558). ถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้การสอนกระบวนการคิด. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนฉัตรวิญญู สิริปณณาธิราชต์. (2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในจังหวัดระนอง[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิภา วิริยะพิพัฒน์. (2552). ผู้นำธุรกิจกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในองค์กร. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 29(4), 148-154.
- ปรเมธี วิมลศิริ. (2559). หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 14(3), 66-77.
- ปิยนุศร หล่อไกรเลิศ. (2546). เศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม กรุงเทพฯ: แม็ค.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจญจร. (2543). สำนักไทยที่พึงปรารถนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เดือนตุลา.
- มนตรี ไสคตยานุรักษ์. (2567, 10 มกราคม). เจาะลึก “โอกาสและความท้าทาย” เปิดตำราวางแผนปีงูใหญ่ “เศรษฐกิจไทย” ปี 2567. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
<https://nida.ac.th/opportunities-and-challenges-thai-economy-2024/>
- มูลนิธิวิจัยพัฒนา. (มปป.). จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.
<https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy.html>
- เรืองยศ แวดล้อม และคณะ. (2565). โมเดลปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ถอดรหัสแนวปฏิบัติสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY MODEL: RECODING TO PRACTICE GUIDELINE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 9(4), 38 – 39.

- วรินทร์ สิริพงษ์ณภัทร และชรินทร์ มั่งคั่ง. (2567). แนวทางการเรียนรู้แบบนาโนเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักเรียนในสังคมยุควิถีถัดไป Nano-Learning Guidelines to Promote Lifelong Learning Skills of Students in The Next Normal Society. วารสารวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์, 3(1), 5 – 11.
- สุนทร โคตรบรรเทา และคณะ. (2561). หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา Sufficiency Economy Philosophy for School Administrators. 12(3), 180-184.
- สุพริศร์ สุวรรณิก. (2565, 15 ตุลาคม). ไช้ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง. ธนาคารแห่งประเทศไทย BANK OF THAILAND. https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/Article_15Oct2022.html
- สุเมธ งามกนก. (2554). เศรษฐกิจพอเพียง : จากสถานศึกษาสู่ชุมชนยั่งยืน. วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม, 7(1), 6-8.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). ไต้เบื้องพระยุคลบาท (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- Burde, A (2022, March 2). Nanolearning: Small Wonders. <https://www.mpsinteractive.com/blog/nanolearning-small-wonders/>
- Chris Patterson et al. (2002). A New Perspective on Competencies for Self-Directed Learning. Journal of Nursing Education, 41(1), 26.
- Madan, N. (2021). Nanolearning – The Futuristic Approach to Education. INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE RESEARCH IN TECHNOLOGY, 8(5), 116-120.
- Omniplex Learning. (2023, 19 April). The beginners guide to nano learning. <https://omniplexlearning.com/blog/nano-learning-beginners-guide/>
- Proloy Barua and Phudit Tejatvaddhana. (2019). Impact of Application of Sufficiency Economy Philosophy on the Well-Being of Thai Population: A Systematic Review and Meta-Analysis of Relevant Studies. Journal of Population and Social Studies, 27(3), 197 – 198.
- Royal Thai Embassy in The Czech Republic. (2021, July 7). A Philosophy that Empowers from Within. <http://www.thaiembassy.cz/news-detail.php?id=13&item=1141>
- Ryan Laverty. (2020, December 15). Nanolearning: The Future of Learning. <https://trainingindustry.com/articles/content-development/nanolearning-the-future-of-learning/>
- Wannasilpa Peerapun. (2018). Participatory Planning Approach to Urban Conservation and Regeneration in Amphawa Community, Thailand. Asian Journal of Environment-Behaviour Studies, 3(6), 152.
- Zuheir N Khlaif and Soheil Salha. (2021). Using TikTok in Education: A Form of Micro-learning or Nano-learning? Interdisciplinary Journal of Virtual Learning in Medical Sciences, 12(3), 216.